

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ  
КІЇВСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ  
ІМЕНІ ТАРАСА ШЕВЧЕНКА

**ПРИЙМАК БОГДАН ІВАНОВИЧ**

УДК 327(430):(4-11+4-191.2)]“2005/2018“(043.3)

**ПОЛІТИКА НІМЕЧЧИНИ ЩОДО ДЕРЖАВ ЦЕНТРАЛЬНОЇ ТА  
СХІДНОЇ ЄВРОПИ У ПЕРІОД КАНЦЛЕРСТВА АНГЕЛИ МЕРКЕЛЬ**

23.00.04 – політичні проблеми міжнародних систем  
та глобального розвитку

**Автореферат**  
дисертації на здобуття наукового ступеня  
кандидата політичних наук

**Київ – 2019**

Дисертацію є рукопис.

Робота виконана на кафедрі міжнародних відносин та зовнішньої політики Інституту міжнародних відносин Київського національного університету імені Тараса Шевченка Міністерства освіти і науки України.

**Науковий керівник:** доктор політичних наук, професор  
**КРУШИНСЬКИЙ Вадим Юрійович,**  
Київський національний університет імені  
Тараса Шевченка, професор кафедри  
міжнародних відносин та зовнішньої політики

**Офіційні опоненти:** доктор історичних наук, професор  
**КУДРЯЧЕНКО Андрій Іванович,**  
Інститут всесвітньої історії НАН України,  
директор.

кандидат політичних наук  
**ГАСПАРЯН Аргам Леонідович,**  
Міністерство закордонних справ України,  
третій секретар відділу Південного Кавказу і  
Туреччини Другого європейського  
департаменту.

Захист відбудеться «27» березня 2019 р. о 14:00 годині на засіданні спеціалізованої вченої ради Д 26.001.29 в Інституті міжнародних відносин Київського національного університету імені Тараса Шевченка за адресою:  
04119, м. Київ, вул. Мельникова 36/1, Зала Вченої Ради.

З дисертацією можна ознайомитись в науковій бібліотеці імені М. О. Максимовича Київського національного університету імені Тараса Шевченка за адресою: 01601 м. Київ, вул. Володимирська, 58, кім. 12.

Автореферат розісланий «27» лютого 2019 р.

**Вчений секретар**  
**спеціалізованої вченої ради**



**Бєлоусова Н. Б**

## ЗАГАЛЬНА ХАРАКТЕРИСТИКА РОБОТИ

**Актуальність теми дослідження.** Розвиток відносин з державами Центральної та Східної Європи є одним з пріоритетних напрямків зовнішньої політики Німеччини, що зумовлено як географічною детермінантою, так і об'єктивною зацікавленістю в секторальній співпраці.

Враховуючи політичне та економічне лідерство серед європейських держав, Німеччина є одним з найбільш бажаних партнерів для України. Канцлер Німеччини Ангела Меркель, займаючи цей пост з листопада 2005 р., має всі шанси продовжувати впливати та формувати політику ФРН щодо держав Центральної та Східної Європи, а також Європейського Союзу в цілому, принаймні, до осені 2021 року. Україна у східній політиці ФРН під час канцлерства А. Меркель продовжувала розглядати невід'ємною складовою для забезпечення стабільності у регіоні Центральної та Східної Європи. Проте, у порівнянні із своїми східноєвропейськими сусідами, динамічність двосторонніх відносин між Україною та Німеччиною була значно нижчою. Нова концепція зовнішньої політики ФРН починає вибудовуватись на окремих векторах відносин із державами Східної Європи.

У відносинах зі своїми безпосередніми сусідами – країнами «Вишеградської четвірки» (Польща, Чехія, Угорщина, Словаччина) ФРН застосувала тактику всебічної підтримки демократичних реформ і євроінтеграційних прагнень. Натомість у відносинах із Україною, як державою колишнього пострадянського простору, ФРН діяла більш стриманіше та дотримувалась певних зовнішньополітичних принципів, згідно з якими при вибудуванні європейської системи безпеки є небезпечним намагатися ігнорувати інших політичних гравців – у даному випадку Росії.

Цей факт визначає науковий і практичний інтерес до її політичних настанов, що впливає на сприйняття центрально-східноєвропейського вектору та зокрема євроінтеграційних перспектив України. Вочевидь, незважаючи на підтримку Німеччиною у розширенні ЄС на Схід, позицію канцлера А.Меркель щодо України можна визначити як прагматично-обережну. Зважаючи на серйозні безпекові проблеми у Європі, ФРН продовжує підтримувати євроінтеграційні устремління України та балансувати у відносинах з РФ.

Дослідження процесу оформлення, змісту й практичного втілення політики ФРН стосовно Центрально-Східної Європи ставлять інтерес, по-перше, для визначення можливостей діяльності Німеччини у регіоні, а також вимірів взаємодії з ними. По-друге, ця галузь німецької зовнішньої політики вирізняється усталеністю як стосовно напрямів, так і принципів її проведення. Вона слугує прикладом продуманого стратегічного напрямку зовнішньої політики. Саме у цій якості досвід політики Німеччини у регіоні може

виявиться надзвичайно корисним, з огляду на нерозвиненість стратегічного планування у зовнішньополітичній діяльності України.

Інший важливий комплекс – це проблеми безпеки регіону і тісно пов’язані з ними політичні питання. Починаючи з середини 2000-х рр. у зовнішній політиці Німеччини виразно намітилася тенденція у зовнішній політиці Німеччини на здобуття все більшої ролі на світовій арені, причому не одноосібно, а як лідер єдиної Європи. Тому першочерговим завданням Німеччини стало зміцнення економічної і політичної ваги ЄС за рахунок залучення держав ЦСЄ. Німеччина зацікавлена в тому, щоб держави ЦСЄ не тільки географічно та інституційно були невіддільною частиною ЄС, але і в політичному плані – поділяли німецьку точку зору щодо проблем як внутрішньо-європейського, так і загальносвітового характеру. Проте говорити про беззастережну згуртованість країн ЦСЄ та Західної Європи у ключових питаннях союзного розвитку поки не доводиться.

З інтересів ФРН щодо подальшого посилення ЄС прямо витікає зацікавленість у створенні на території Європи єдиної системи безпеки й наявності на її кордонах стабільних держав. Німеччина традиційно підтримує усі ініціативи щодо цих питань. Так нею було підтримано програму НАТО «Партнерство заради миру», яка регламентувала співпрацю Альянсу з країнами, які не є його членами, активно просуває ідеї створення спільних частин та навіть збройних сил ЄС. Вона вкрай зацікавлена в тому, щоб охопити країни регіону єдиним поясом безпеки. Тому спільна зовнішня політика та політика безпеки (СЗПБ) сьогодні однією з трьох основ, на якій ґрунтуються Європейський союз. ФРН намагається вибудувати єдину європейську систему безпеки, оскільки саме в її рамках можливо швидко реагувати на виникаючі конфлікти, а також застосовувати заходи раннього попередження щодо можливих конфліктів. Особливо актуальною ця проблема стала після анексії Криму та відкритої агресії Росії проти України починаючи з 2014 р. Занепокоєність країн ЦСЄ щодо можливої ескалації конфлікту може привести до зближення їхніх позицій з німецькою.

**Зв’язок роботи з науковими програмами, планами, темами.** Наукове дослідження виконано в межах комплексної програми науково-дослідних робіт Інституту міжнародних відносин Київського національного університету імені Тараса Шевченка «Модернізація суспільного розвитку світових процесів глобалізації» ( затвердженої на Вченій раді Київського національного університету імені Тараса Шевченка від 20 червня 2011 року, протокол № 13) та науково-дослідної теми Інституту міжнародних відносин Київського національного університету імені Тараса Шевченка №0111U007054 «Україна в міжнародних інтеграційних процесах» (зокрема, її підрозділу 1 «Україна в сучасних політичних та безпекових процесах»).

**Наукове завдання**, яке вирішується у роботі, полягає у віддзеркаленні та проведенні аналізу процесів трансформування зовнішньої політики ФРН

під час урядування Ангели Меркель щодо держав Центральної та Східної Європи в умовах нових безпекових викликів та змін міжнародного середовища.

**Метою** дисертаційного дослідження є аналіз процесу практичного втілення й трансформації зовнішньої політики ФРН у регіоні Центральної та Східної Європи під час урядування Ангели Меркель.

Досягнення поставленої мети передбачає розв'язання таких **завдань**, які й визначають структуру роботи:

- виділити основні групи інтересів Німеччини щодо держав регіону Центральної та Східної Європи;
- визначити роль ФРН у розширенні Європейського Союзу на Схід;
- проаналізувати основні інтереси ФРН у веденні європейської політики стосовно держав Центральної та Східної Європи;
- дослідити роль «Східного партнерства» у східноєвропейській політиці ФРН;
- проаналізувати особливості відносин Німеччини з Вишеградською групою у контексті східноєвропейської політики ФРН;
- розкрити роль Веймарського трикутника у зовнішній політиці ФРН;
- дослідити процес становлення та розвитку зовнішньополітичних підходів Німеччини щодо України;
- визначити основні напрямки політики ФРН щодо євроінтеграційних та євроатлантичних праґнень України та простежити трансформацію зовнішньої політики Німеччини під час урядування А. Меркель у зв'язку з агресією Росії проти України.

**Об'ектом дослідження** є зовнішня політика ФРН.

**Предметом дослідження** виступає політика ФРН у Центрально-Східній Європі у період канцлерства Ангели Меркель.

**Методика дослідження.** У рамках дисертаційної роботи проведено дослідження процесу оформлення, змісту й практичного втілення політики ФРН щодо держав Центральної та Східної Європи. Вивчені можливості діяльності Німеччини у регіоні, а також основні виміри взаємодії. Аналіз концептуально-теоретичних аспектів дослідження зовнішньої політики ФРН щодо держав Центральної та Східної Європи. Теоретична база дисертаційної роботи зображена у вигляді наукової дискусії між двома провідними школами теорії міжнародних відносин – реалізму та лібералізму.

Для вирішення завдань дисертаційного дослідження були використані загальнофілософські, загальнонаукові та спеціальні методи теоретичного й емпіричного дослідження.

При написані дослідження використовувалися якісні наукові методи, зокрема: аналітичний та метод експертної оцінки. Під час написання ряду розділів проводився порівняльний аналіз з елементами системного підходу, що допомогло розкрити системний характер відносин між Україною та

Німеччиною у політико-економічній та безпековій сфері та структурувати пріоритети українсько-німецьких відносин, а також дослідити виявлені комплексну картину формування зовнішньої політики ФРН щодо держав Центральної та Східної Європи та порівняти окремі етапи її формування.

Порівняльний аналіз в поєднанні з системним підходом використовувався для оцінки концептуальних основ і головних напрямків зовнішньої політики Німеччини під час урядування Ангели Меркель. При цьому використовувалися принципи історизму та об'єктивності. Історичний підхід дозволив проаналізувати процес розвитку центрально-східноєвропейської політики ФРН в умовах трансформації системи європейської безпеки.

Принцип, в основі якого лежить системний аналіз, дає можливість комплексно вивчати трансформацію зовнішньої політики ФРН в умовах змін міжнародно-політичного та безпекового середовища, визначаючи найвагоміші складові, приходячи до відповідних висновків та узагальнень інформації.

**Хронологічні рамки дослідження** охоплюють період урядування Ангели Меркель з листопада 2005 року до вересня 2017 року – моменту обрання на 4-й термін Федерального канцлера Німеччини. Період трьох термінів канцлерства А. Меркель (протягом 2005-2009 рр. в коаліції за участі ХДС/ХСС і ВДП та 2009 – 2017 рр. у великій коаліції за участі ХДС/ХСС і СДПН) визначають час закінчення дисертаційної роботи.

Для більш глибокого дослідження формування та окреслення зовнішньополітичних інтересів ФРН у регіоні ЦСЄ автор виходить за встановлені хронологічні межі та проводить історичний дискурс часів від раннього середньовіччя до сьогодення.

**Географічні рамки дослідження** включають країни Центральної та Східної Європи та співпадають з кордонами інтеграційних об'єднань «Веймарського трикутника» (Німеччина, Франція, Польща) та «Вишеградської групи» (Польща, Чехія, Словаччини та Угорщина). Крім зазначених країн дослідження охоплює Україну (у контексті двосторонніх відносин з ФРН) та РФ.

**Наукова новизна** одержаних результатів. Проведені в дисертаційній роботі дослідження дали змогу автору отримати такі результати, що визначають його особистий внесок у розв'язання поставленого завдання й характеризують наукову новизну роботи.

*Вперше:*

- в українській міжнародно-політичній науці досліджено питання еволюції «східної політики» ФРН після вступу країн Центральної Європи та частини балканських країн до НАТО та ЄС;

- на прикладі України, продемонстровано відмінність у підходах політики ФРН щодо євроінтеграції країн Центральної Європи та східноєвропейських країн пострадянського простору;
- визначено етапи реагування ФРН на події військової анексії Криму Росією та конфлікту на Сході України;
- проведений аналіз еволюції відносин Німеччини з країнами Вишеградської четвірки в євроінтеграційному напрямку та можливостей застосування досвіду зазначених держав у визначені зовнішньої політики України в царині двосторонніх відносин з ФРН щодо реалізації євроінтеграційної перспективи нашої держави.

*Удосконалено:*

- дослідження процесу трансформації зовнішньої політики ФРН щодо держав ЦСЄ, який виявляється у переорієнтуванні від звичної поведінки «поміркованого спостерігача» до ролі «антикризового менеджера», здатного брати на себе відповідальність та реагувати безпекові виклики міжнародного середовища;
- аналіз значення формату «Веймарського трикутника» з точки зору його впливу на подальше розширення ЄС на Схід та формування єдиної європейської системи безпеки;
- теоретичні дослідження основних напрямів взаємовідносин ФРН з країнами Вишеградської групи, що спрямовуються на змінення підтримки у ЄС, з огляду на тривалу кризу у Євросоюзі, зміну підходів США до проблем міжнародної і, зокрема, європейської політики і посилення Росії.

*Дістало розвитку:*

- аналіз концептуальних засад зовнішньої політики ФРН, що дає змогу краще зрозуміти роль Німеччини як євроінтегратора та «вимушеної лідера»;
- з'ясування тенденцій трансформації зовнішньої політики ФРН щодо України та Східної Європи в цілому, в умовах кризи європейської системи безпеки (події 2013-2014 рр. – анексія Криму Росією, конфлікт на Сході України).

**Практичне значення одержаних результатів.** Результати дисертації можуть бути використані для практичної діяльності співробітників Міністерства закордонних справ України, політиків, представників державних структур, робота яких спрямовується на поглиблення міждержавних зав'язків між Україною та Німеччиною, вдосконалення зовнішньополітичного курсу та імплементацію євроінтеграційного напрямку нашої держави. Також результати даного дослідження можуть бути використані авторами у науково-дослідних роботах, що ставлять за мету вивчення зовнішньої політики ФРН щодо регіону ЦСЄ.

Наукові матеріали і висновки дисертації можуть бути корисними для роботи аналітичних інститутів та науково-дослідних центрів, а також при розробці та підготовці навчальних матеріалів для вищих навчальних

закладів, нормативних та спеціальних викладанні курсів «Міжнародні відносин та світова політика», «Зовнішня політика ФРН», «Зовнішня політика країн Західної Європи».

**Апробація результатів дослідження.** Основні результати дисертації обговорювалися на засіданнях кафедри міжнародних відносин та зовнішньої політики Інституту міжнародних відносин Київського національного університету імені Тараса Шевченка, а також апробовано автором під час доповідей та виступів на міжнародних науково-практичних конференціях:

- XII Міжнародна науково-практична інтернет-конференція «Тенденції та перспективи розвитку науки і освіти в умовах глобалізації», Переяслав-Хмельницький державний педагогічний університет імені Григорія Сковороди, м. Переяслав-Хмельницький (30-31 березня 2016 р.);
- Міжнародна науково-практична конференція студентів, аспірантів та молодих вчених «Шевченківська весна», Інститут міжнародних відносин КНУ імені Тараса Шевченка, м. Київ (7 квітня 2016 р.);
- Міжнародна науково-практична конференція студентів, аспірантів та молодих вчених «Актуальні проблеми міжнародних відносин», Інститут міжнародних відносин КНУ імені Тараса Шевченка, м. Київ (27 жовтня 2016 р.);
- Міжнародна науково-практична конференція студентів, аспірантів та молодих вчених «Актуальні проблеми міжнародних відносин» Інституту міжнародних відносин КНУ імені Тараса Шевченка, м. Київ (30 березня 2017 р.);
- Міжнародна науково-практична конференція студентів, аспірантів та молодих вчених «Шевченківська весна», Інститут міжнародних відносин КНУ імені Тараса Шевченка, м. Київ (29 березня 2018 р.);

**Публікації.** Основні положення дисертації опубліковано у 10 наукових працях загальним обсягом 5,43 а.а. (з яких автору належать 5,13 а.а.) – 5 наукових статей (4,13 а.а.) (з них 2 статті у фахових виданнях, які входять до міжнародних наукометричних баз даних, 1 стаття – в електронному виданні та 2 статті – в іноземних наукових виданнях), а також 5 тез доповідей на наукових конференціях.

**Структура роботи.** Дисертація складається зі вступу, чотирьох розділів, дев'яти підрозділів, висновків і списку використаних джерел (238 найменувань українською, російською, німецькою та англійською мовами) і додатку. Загальний обсяг дисертаційного дослідження складає 232 сторінок, із яких 199 сторінки складають основну частину роботи, 31 сторінок – список використаних джерел.

## ОСНОВНИЙ ЗМІСТ РОБОТИ

У **Вступі** обґрутовано актуальність теми дослідження, наведено зв’язки з науковими програмами, планами та дослідницькими темами,

сформульовано мету та завдання дисертації, визначено об'єкт і предмет, хронологічні рамки, методологію та структуру дослідження, обґрунтовано наукову новизну, теоретичне й практичне значення одержаних результатів, подано інформацію про апробацію та публікацію результатів дисертації.

У першому розділі «**Джерельна база та концептуально-теоретичні основи дослідження**» автор проводить аналіз концептуально-теоретичних аспектів дослідження зовнішньої політики ФРН щодо держав Центральної та Східної Європи. Теоретична база дисертаційної роботи зображена у вигляді наукової дискусії між двома провідними школами теорії міжнародних відносин – реалізму та лібералізму, з їхніми варіаціями «neo-». На основі аналізу зовнішньої політики ФРН, що ґрунтуються на принципах багатополярності та взаємодії з іншими державами, що прагнуть досягти спільної мети та користуються привілеями від взаємодії з усіма партнерами, автор вважає, що основним принципом зовнішньополітичної стратегії Німеччини є мультилатералізм.

Автор зазначає, що зовнішня політика ФРН характеризується використанням стратегії несилових методів так званої «м'якої сили». У післявоєнний час Німеччині вдалося відновити економіку і своє становище на міжнародній арені. З об'єднанням Німеччина стала великою європейською державою при нестачі ресурсів «жорсткої сили». У цих умовах ФРН стала нарощувати ресурси і інструменти «м'якої сили» для вирішення завдань як внутрішніх, так і зовнішньополітичних. У результаті, Німеччина стала визнаним «локомотивом» європейської інтеграції, до чиєї думки прислуховуються при виникненні кризових явищ не лише на європейському просторі, а й у рамках багатосторонніх структур.

Аналіз існуючої наукової літератури, яка присвячена зовнішній політиці ФРН щодо держав ЦСЄ під час урядування Ангели Меркель дає автору підстави констатувати, що даній тематиці присвячена невелика кількість комплексно досліджених робіт у вітчизняній літературі. Проте у зарубіжній міжнародно-політичній науці окремі аспекти цієї теми знаходять своє досить ґрунтовне опрацювання.

Серед українських дослідників окремих аспектів даної тематики можна виокремити А.І. Кудряченка, А.Ю. Мартинова, І.І. Харченка, Р. А. Кривоноса, Г.В. Старostenko, А. Л. Гаспаряна, Г.О. Харланова. Для поглиблого аналізу політики Німеччини щодо «Східного партнерства» автором були опрацьовані роботи І. Газізулліна, М. Гончара, О. Коломієць, О. Снігир, Т. Сидорук.

Особливості відносин між Німеччиною та країнами Вишеградської групи визначені у роботах Ю.С. Горбача, К. Смертиної, В.І. Шабаєвої, Е. С Хотькова. Питання взаємодії ФРН з країни «Веймарського трикутника» у контексті європейських інтеграційних та безпекових процесах висвітлені у дослідженні О.С. Русової.. Аналізу умов виникнення формату, мети учасників та ролі Німеччини у «Веймарському трикутнику» присвячені

роботи таких російських та білоруських дослідників: М.М. Кухтіно, Ю. Рубінського, М.С. Тітова, Д.С. Буданова, І.А. Баторшина.

Для розкриття частини дослідження про євроінтеграційну та євроатлантичну політику України автор опрацював роботи Г.М. Перепелиці, М.Г. Капітоненка, В.Ю. Константинова, В.А. Манжоли, А.М. Зленка, О. І.Шаповалової, П.А. Клімкіна, В.В. Копійки, В.А. Манжоли, К.О. Спиридонової.

Серед іноземних дослідників автор виділяє роботи німецьких дослідників В. Зайбеля, К. Гофханселя, П. Келлера, Дж. П.Г. Баха, Р. Баумана, У. Рафала, В. Вайденфельда, М. Венера.

У другому розділі «Основні напрямки політики ФРН у регіоні Центральної та Східної Європи» розглянуто історичний розвиток формування зовнішньополітичних інтересів Німеччини у центрально-східноєвропейському регіоні, починаючи з раннього середньовіччя і до сьогодення.

Автор аналізує питання східного вектору зовнішньої політики Німеччини у рамках політики ЄС та приходить до висновку, що послідовність активної діяльності ФРН, її внесок у розвиток Європейського Союзу привели до вагомих здобутків європейської політики. Ці дії істотно збільшили вагу європейської спільноти у світі та в значній мірі посилили зовнішньополітичний потенціал ФРН як провідника євроінтеграційних процесів. Для Німеччини ж залучення до євроінтеграційних процесів не лише дозволило їй поліпшити свій міжнародно-політичний імідж після Другої світової війни, але й дозволило проводити активну політику щодо формування європейської спільноти, ефективно вирішити проблему відновлення єдності німецької держави, зрештою, претендувати на статус одного з провідних суб'єктів світової політики.

Дисертант вважає, що результат об'єднання Німеччини вагомо впливув формування та реалізацію зовнішньополітичних пріоритетів держави. ФРН значно збільшила свою політичну вагу у нових геополітичних умовах, використовуючи економічний потенціал країни. Посівши чільне місце у загальноєвропейських структурах, ФРН більше не сприймається як загроза існуючій міжнародній системі. Зростання впливу країни поширюється як на регіональний, так і на глобальний рівень. Впродовж 90-х років ХХ сторіччя європейська стратегія ФРН зазнавала поступових змін, однак вони не посприяли появлі відмінно нової німецької європейської політики. У євроінтеграційних питаннях ФРН традиційно робить аспект на партнерстві з Францією.

Кризові явища в Євросоюзі привели до істотної зміни європейської, а особливо східноєвропейської політики Німеччини. Від підтримки розширення ЄС ФРН перейшла до політики внутрішньої стабілізації й подальшої консолідації союзу. Політичні ініціативи Німеччини відносно

східноєвропейського регіону в рамках політики ЄС у другій половині 2000-х рр. були відверто млявими. Гарною ілюстрацією цього є політика «Східного партнерства», яка одразу виглядала позбавленою реального змісту. Зі зростанням впливу Німеччини всередині ЄС напруженими і складнішими стають відносини з партнерами по формату «Веймарського трикутника» – Францією і Польщею. Довготривалість та важкість пошуку шляхів розв'язання політико-економічної кризи Європейського Союзу вказують на відчутний розкол всередині об'єднання. Рівень суспільного консенсусу щодо можливості подальшого розширення ЄС різко знизився у багатьох країнах-членах спільноти. ФРН у своїй європейській політиці дедалі більше орієнтована на досягнення національних інтересів та посилення власного контролю над фінансовою системою ЄС. Все частіше в бік керівництва Німеччини лунають закиди про брак стратегічного бачення. Євроскептичні настрої протягом останніх років стали притаманними більшості держав-членам ЄС, проте, беручи до уваги економічну вагу, розміри та провідну роль ФРН, її євроскептичні настрої можуть чинити вкрай негативний вплив на майбутнє Європейського Союзу загалом.

У третьому розділі **«Політика Німеччини щодо країн Центральної та Східної Європи у зв'язку з розширенням ЄС»** автор розглядає взаємодію Німеччини з країнами Вишеградської групи та Веймарського трикутника у контексті подальшого розвитку та функціонування ЄС.

Дисертант вважає, що питання ефективної взаємодії з країнами Центральної та Східної Європи є в даний час дуже актуальною для зовнішньої політики ФРН. Німецьке керівництво розглядає країни цього регіону як своєрідних «молодших партнерів», які в значній мірі залежать від Німеччини, а саме – від німецької позиції з таких ключових питань, як розширення ЄС і НАТО на Схід.

Вишеградська група у контексті політики Східного сусідства Європейського Союзу є «авангардом», покликаним проводити цю політику. Країни Вишеградської групи, ставши членами Європейського Союзу, отримали можливість впливати на політичні, економічні та безпекові процеси, які відбуваються в Європі та ЄС. Їх уряди в цілому підтримують подальше розширення ЄС. Так, у листопаді 2016 р. голови МЗС країн Вишеградської групи (В4 – Польща, Чехія, Словаччина, Угорщина) у спільній декларації підтримали розширення Європейського Союзу на шість країн, до яких увійшли Чорногорія, Сербія, Македонія, Албанія, Боснія та Герцеговина і частково визнану державу Косово. Країни В4 пропагують позицію, згідно з якою розширення Європейського Союзу є засобом забезпечення стабільності, безпеки та добробуту Західних Балкан.

В цей же час, слід констатувати фактичну втрату єдності позиції країн Вишеградської групи після вступу до Євросоюзу. Країни керуються насамперед не спільними цілями, а власними інтересами. Яскравим

прикладом існування «вишеградської фікції» стали події під час «Революції гідності». У той час, коли у Польщі та Чехії відбувалися акції підтримки України, у Словаччині та Угорщині, висловлювали підтримку владі В.Януковича. Згодом, після анексії Криму Росією, словаки й угорці виступили проти введення санкцій щодо РФ.

Автор зазначає, що одними із засобів проведення політики Німеччини щодо регіону ЦСЄ у рамках ЄС є формат співробітництва з Францією та Польщею «Веймарський трикутник» і програма «Східне партнерство». Співпраця у форматі «Веймарського трикутника» сприяла встановленню нових зв'язків з офіційною Варшавою та інтеграції Польщі в євроатлантичні і євроінтеграційні структури. Цілком логічно, що Польща стала провідним гравцем Східного партнерства ЄС будучи зацікавленою в успішній трансформації східних сусідів ЄС, зокрема України.

**У четвертому розділі «Євроінтеграційна політика ФРН на прикладі двосторонніх відносин з Україною» дисертант проаналізував євроінтеграційну та євроатлантичну політику України у контексті двосторонніх відносин з ФРН та ставлення Німеччини до євроінтеграційних та євроатлантичних праґнень України під час урядування Ангели Меркель.**

Автор стверджує, що активна трансформація україно-німецьких відносин почалась за часів урядування Ангели Меркель. З початку перебування Ангели Меркель на посаді канцлера, Німеччина разом з іншими країнами Заходу розглядала вирішення європейських проблем, а також формування відносин з Україною, виключно у контексті взаємин з Російською Федерацією та сприяла прагматичному розвитку німецько-російських торговельно-економічних відносин.

Ангела Меркель неодноразово наголошувала на необхідності стратегічного партнерства між Німеччиною та Росією, зазначивши, що Росія є не лише важливим економічним партнером, а й союзником у боротьбі з міжнародним тероризмом та незамінною країною в забезпеченні політичної стабільності Європи.

Канцлер Німеччини виступала проти надання Україні ПДЧ до НАТО та вступу у ЄС. Саме через таку позицію Німеччини Україна втратила шанс поглибити співпрацю з НАТО на Бухарестському саміті в 2008 році.

Протягом тривалого періоду позиція канцлера А. Меркель полягала в намаганні знайти нову відповідну формулу відносин між Європейським Союзом та Україною. Такою формулою могла бути «тісна співпраця» як певна проміжна фаза між нині діючою Європейською політикою сусідства (ЄПС) і потенційним повноправним членством у Євросоюзі. Водночас підкреслювалося, що на цьому етапі не варто давати керівництву України певних обіцянок чи взагалі надавати Україні європейської перспективи. Відповідно, ініціатива Євросоюзу «Східне партнерство» стала певною

проміжною фазою. Проте, «Східне партнерство» не давало реальних можливостей для вступу України в ЄС.

Головними перешкодами на євроінтеграційному шляху України з погляду німецької еліти, була політична та економічна нестабільність, яка неприпустима для європейської держави. Перехід до принципово нової фази українсько-німецьких відносин ознаменувався, зокрема, започаткуванням дієвого інституційного механізму політичного співробітництва щодо комплексу євроінтеграційних проблем та ряду питань двостороннього розвитку.

Анексія Росією Криму в лютому-березні 2014 р. та початок конфлікту на Сході України, викликаний збройною агресією Росії влітку 2014 р., спричинили суттєву трансформацію україно-німецьких відносин. Відносини між Росією і Німеччиною значно погіршилися через анексію Росією Криму та підтримку сепаратистів на Донбасі.

З самого початку російсько-українського конфлікту А. Меркель зайніяла принципову позицію щодо агресії Росії проти України, регулярно погрожуючи Кремлю економічними санкціями третього рівня. Канцлер ФРН змогла змінити думку громадськості та еліт в Німеччині та переконати інші країни-члени ЄС підтримати санкції проти РФ.

В умовах кризи в Україні Німеччина спромоглася виробити хиткий режим припинення вогню (Мінські домовленості), об'єднати і зберегти зовнішню підтримку західних санкцій проти Росії.

## ВИСНОВКИ

У результаті дослідження процесу оформлення, змісту й практичного втілення політики Німеччини стосовно країн Центральної та Східної Європи під час урядування Ангели Меркель та відповідно до поставлених завдань дисертант дійшов до наступних висновків:

1. Сучасна політика ФРН стосовно регіону ЦСЄ свій безпосередній початок від «Об'єднання Німеччини» та процесу встановлення двосторонніх зав'язків з посткомуністичними державами, зокрема Польщею. Важливою ціллю зовнішньої політики стає співробітництво з спадкоємицею СРСР – Російською Федерацією.

На сучасному етапі політики ФРН стосовно країн регіону ЦСЄ, що розпочався з 90-х рр. ХХ ст. можна виділити наступні основні групи інтересів Німеччини: економічні, енергетичні, підтримка культурних і освітньо-наукових зв'язків, взаємодія з громадянським суспільством, посилення позицій Європейського Союзу та безпека у регіоні. Перед Німеччиною постає необхідність розбудови дієвої системи безпеки у регіоні, здатної впоратися з глобальними й регіональними викликами. Таким чином, сьогодні регіон ЦСЄ охоплений значним колом німецьких інтересів, що є взаємопов'язаними та випливають один з одного. Він розглядається ФРН як

пріоритетний у реалізації своїх зовнішньополітичних планів. Оскільки провідну роль у зовнішній політиці ФРН після завершення Холодної війни відіграє співпраця в рамках ЄС, тобто географічно це Західна, Південна, Північна і Центральна Європа та Балкани.

2. Центральна та Східна Європа традиційно займає одне з пріоритетних місць у зовнішній політиці Німеччини. Відносини Німеччини з країнами регіону мають довгу історію, однак зараз вони вилилися у плідну й взаємовигідну співпрацю у різноманітних сферах. На сьогодні Німеччина є своєрідними воротами для країн Східної Європи під час їхньої євроінтеграції й залишається ними для країн, які лише хочуть приєднатися Європейського Союзу. Однак й досі відносини ФРН з країнами регіону мають багато неоднозначних аспектів, які потенційно можуть призвести до зростання напруженості.

Німеччина дуже зацікавлена в тому, щоб країни ЄС не тільки географічно та інституційно були невіддільною частиною ЄС, але і в політичному поділяли німецьку точку зору щодо проблем як внутрішньо-європейського, так і загальносвітового характеру. Дані тенденції очевидна, але говорити про беззастережну згуртованість країн ЄС та Західної Європи у ключових питаннях поки не доводиться.

Тому першочерговим завданням Німеччини є зміцнення економічної і політичної ваги ЄС за рахунок залучення країн ЄС. Мова йде про те, щоб ці країни стали дієвими членами і цілком підтримували політику ЄС. Це має збільшити вагу Європейського Союзу у вирішенні як регіональних, так і загальносвітових завдань.

3. Активна і послідовна діяльність німецького уряду, його внесок у розвиток Європейського Союзу привели до відчутних результатів в європейській політиці. Ці дії істотно збільшили вагу єдиної Європи на міжнародній арені і в значній мірі посилили зовнішньополітичний потенціал ФРН як провідника євроінтеграційних процесів. Залучення до євроінтеграційних процесів не лише дозволило ФРН покращити свою репутацію на світовій арені після Другої світової війни, але й у подальшому проводити більш активну політику у рамках процесу формування єдиної Європи, ефективно вирішити проблему відновлення єдності німецької держави й, зрештою, претендувати на статус одного з провідних суб'єктів світової політики.

ФРН значно збільшила свою політичну вагу у нових геополітичних умовах відповідно до економічного потенціалу країни. Посівши чільне місце у загальноєвропейських структурах, ФРН більше не сприймається як загроза безпеці існуючій міжнародній системі. Впливу країни продовжує зростати та поширюватися, як на регіональний, так і на глобальний рівень. Європейська стратегія ФРН зазнавала поступових змін впродовж 90-х років двадцятого сторіччя, однак вони не посприяли появи відмінно нової німецької

європейської політики. У євроінтеграційних питаннях ФРН традиційно ґрунтуються на партнерстві з Францією.

В цей же час, кризові явища в Євросоюзі призвели до істотної зміни європейської, а особливо східноєвропейської політики Німеччини.

4. Об'єднання європейських країн та поглиблення інтегрування у середині ЄС від самого початку були головним пріоритетом для Німеччини, а сама країна відіграє в ЄС дедалі більш ключову роль. Протягом довгого часу ФРН була активним прибічником розширення ЄС. Проте сьогодні Німеччина пригальмовує процес подальшого розширення євроінтеграційного об'єднання з метою внутрішньої консолідації ЄС й поглиблення ступеню інтегрованості держав-членів. У якості формату співробітництва державам-сусідам ЄС пропонується виключно Європейська політика сусідства, зокрема для східних сусідів існує окрема ініціатива «Східне партнерство» (СхП). У першій ініціативі Берлін схильний бачити інструмент наближення держав-партнерів до ЄС в економічному плані, однак ніяк не в політичному.

Розвиток процесу європейської інтеграції не дозволяє сьогодні говорити про німецьку «східну політику» у чистому вигляді як про самостійне явище. Це вже частина загальної європейської зовнішньої політики, де переплітаються інтереси різних країн-членів Євросоюзу. На думку автора, швидше можна говорити про те, що в міру приєднання країн Центральної Європи і Балкан до ЄС, європейська політика ФРН розширюється на ці країни і відносини з ними здійснюються у рамках Євросоюзу. У той час, як Східна політика залишилася для країн пострадянського простору та тих балканських держав, які з різних причин не можуть увійти до ЄС.

З посиленням позицій Німеччини всередині ЄС і більш явним перебиранням на себе ролі лідера цього об'єднання, помітно зростають тенденції невдоволення східноєвропейських країн надмірною опікою з боку офіційного Берліна та прийняттям з його боку одноосібних рішень стосовно майбутнього Євросоюзу. Так, посилення євроскептических позицій у Польщі, зумовлене нав'язуванням інтересів як це було, наприклад, із нормами щодо прийняття біженців із Близького Сходу та Африки або відкритою критикою дій польської влади.

ФРН у своїй європейській політиці дедалі більше орієнтується на досягнення власних інтересів та зміцнення свого фінансового контролю всередині ЄС. Все частіше в бік керівництва Німеччини лунають закиди про брак стратегічного бачення. Євроскептичні настрої протягом останніх років стали притаманними більшості держав-членам ЄС, проте, беручи до уваги економічну вагу, розміри та провідну роль ФРН, її євроскептичні настрої можуть нести вкрай негативний вплив на майбутнє Європейського Союзу загалом.

5. Вишеградська група була створена чотирма країнами центральної Європи (В4 – Польща, Угорщина, Чехія та Словаччина) для координації політики щодо приєднання до ЄС і НАТО, але це не була свого роду підготовча група, створена ЄС для майбутніх держав-учасниць. Проте через різний рівень економічного розвитку та різні підходи у формуванні економічної політики за час членства в ЄС країнам Вишеградської групи не вдалося виробити регіонального консенсусу у галузі економічної політики. Країни В4 виявилися нездатними створити всередині ЄС згуртовану групу, яка могла б впливати на бюрократичні процеси у Брюсселі і тим самим впливати на політику ЄС стосовно питань економічного розвитку.Хоча Німеччина і виступала активно за вступ країн В4 до ЄС і НАТО, в неї ніколи не було окремої визначененої політики щодо цієї групи, віддаючи пріоритет двостороннім відносинам з її членами.

У відносинах зі своїми безпосередніми сусідами – країнами «Вишеградської четвірки» ФРН застосувала тактику всебічної підтримки демократичних реформ і євроінтеграційних прагнень. Натомість у відносинах із Україною, як державою колишнього пострадянського простору ФРН діяла значно обережніше та дотримувалась певних зовнішньополітичних принципів, згідно яких при вибудовуванні європейської системи безпеки є небезпечним намагатися ігнорувати інших політичних гравців, у даному випадку – Росії.

Вишеградська група у контексті політики Східного сусідства Європейського Союзу є «авангардом», покликаним проводити цю політику. Країни Вишеградської групи, ставши членами Європейського Союзу, отримали можливість впливати на політичні, економічні та безпекові процеси, які відбуваються в Європі та ЄС. Їх уряди в цілому підтримують його подальше розширення у Східній Європі. Так, у листопаді 2016 р. голови МЗС країн Вишеградської групи у спільній декларації підтримали розширення Європейського Союзу на шість країн, до яких увійшли Чорногорія, Сербія, Македонія, Албанія, Боснія та Герцеговина і частково визнану державу Косово. Країни пропагують позицію, згідно якої розширення Європейського Союзу є цінним засобом забезпечення стабільності, безпеки та добробуту Західних Балкан.

В цей же час, слід констатувати фактичну втрату єдності позиції країн Вишеградської групи після вступу до Євросоюзу. Країни керуються насамперед не спільними цілями, а власними інтересами. Яскравим прикладом існування «вишеградської фікції» стали події під час «Революції гідності». У той час, коли у Польщі та Чехії відбувалися акції підтримки України, у Словаччині та Угорщині, висловлювали підтримку владі В. Януковича. Згодом, після анексії Криму Росією, словаки й угорці виступили проти введення санкцій щодо РФ.

6. Одним із важливих засобів проведення політики Німеччини щодо регіону у рамках ЄС є формат співробітництва з Францією та Польщею «Веймарський трикутник» і програма «Східне партнерство». Особливий інтерес для Німеччини становили відносини з Польщею як найбільшою постсоціалістичною країною. Її очільники одразу ж взяли курс на інтеграцію до структур ЄС і НАТО. Виконанню цих двох завдань – встановлення нових зв'язків з Польщею та сприяння її євроатлантичним і євроінтеграційним прагненням – слугував формат Веймарського трикутника. Проте після вступу Польщі в ЄС відносини Німеччини з нею продовжуються в рамках інституцій Євросоюзу і Веймарський трикутник став, фактично, непотрібним.

Цілком логічно, що Польща стала провідним гравцем Східного партнерства ЄС, яке призвело до угод про асоціацію ЄС з Україною, Грузією і Молдовою. Жодна інша країна не має більшої зацікавленості у щонайшвидшій інтеграції до ЄС, зокрема України, проте бюджет для співпраці з ними формує Німеччина, яка не готова до розширення інтеграції на сучасному етапі.

7. Досвід політики Німеччини у регіоні може виявитися надзвичайно корисним, з огляду на нерозвиненість стратегічного планування у зовнішньополітичній діяльності України.

Розвиток двосторонніх відносин між Україною та Німеччиною наділений певним динамізмом зумовленого особливостями міжнародно- та внутрішньополітичного середовища обох країн. Визнання Німеччиною незалежності України, стало початком міждержавних відносин. ФРН першою з країн ЄС визнала незалежність України і перетворила консульство у Києві на посольство. Першим з іноземних державних діячів високого рангу, хто відвідав Україну після проголошення незалежності і до референдуму 1 грудня був Г.-Д. Геншер (жовтень 1991 р.). Тобто ФРН на відміну від, скажімо, США, підтримувала прагнення України до незалежності.

В цей же час, з початку перебування Ангели Меркель на посаді канцлера Німеччини, позиція щодо відносин з Україною значно не відрізнялася ніж при попередніх канцлерах, починаючи від Г.Коля. Формування відносин з Україною здійснювалось виключно у контексті взаємин з Російською Федерацією. Лише приєднання Криму і агресія Росії проти України змусила ФРН виокремити у своїй політиці те, що німецькі політики називають «Українське питання».

А. Меркель довгий час прагнула випрацювати новий формат взаємовідносин між Європейським Союзом та Україною, який міг би стати проміжним етапом між ЄПС та набуттям членства у Євросоюзі. Водночас у вищих політичних колах як ФРН, так і інших країн-членів Євросоюзу не давали жодних обіцянок щодо подальшої європейської перспективи України. Проміжним етапом стала програма «Східного партнерства» Європейського

Союзу. Проте, «Східне партнерство» не давало реальних можливостей для вступу України в ЄС.

Задля переходу до якісно нового етапу у відносинах Україна – ЄС необхідним є проведення глибинних інституційних перетворень в Україні. Політична та економічна нестабільність визначаються основними перешкодами на шляху до євроінтеграції України.

8. Агресія Росії проти України поставила нові виклики перед урядом ФРН. З самого початку російсько-українського конфлікту А. Меркель зайніяла принципову позицію щодо агресії Росії проти України. Канцлер ФРН змогла змінити думку громадськості та еліт в Німеччині та переконати інші країни-члени ЄС підтримати санкції проти РФ. В умовах кризи в Україні Німеччина спромоглася виробити хиткий режим припинення вогню (Мінські домовленості), об'єднати та зберегти зовнішню підтримку економічних санкцій проти РФ.

У зв'язку з російською агресією проти України останніми роками урядом Німеччини було суттєво переосмислено роль та значення України у співпраці з НАТО та ЄС. Тривають активні переговорні процеси з приводу наближення України до європейського простору. Так, 26 червня 2015 р. Німеччина стала 15 країною ЄС, яка ратифікувала договір про асоціацію України з Європейським Союзом. Починаючи з 11 червня 2017 р. між Україною та Європейським Союзом почав діяти безвізовий режим. Підтримка Німеччини є важливим моментом на шляху України до євроінтеграції, незважаючи на те, що Європейський Союз та Німеччина не гарантують найближчим часом членство України в ЄС.

Пріоритетами зовнішньої політики Німеччини щодо України є насамперед – сприяння розвитку співпраці в політико-економічній, соціально-гуманітарній та освітньо-культурній сферах. Уряд канцлера А. Меркель залишається надійним та впливовим партнером, який послідовно підтримує Україну в її євроінтеграційних устремліннях та у вирішенні російсько-українського конфлікту.

## **СПИСОК ОПУБЛІКОВАНИХ ПРАЦЬ ЗА ТЕМОЮ ДИСЕРТАЦІЇ**

*Статті у наукових фахових виданнях України:*

1. Приймак, Б.І. (2017). Трансформація зовнішньої політики Німеччини у зв'язку з кризою в Україні. *Науковий журнал «Politicus»*, 4, С. 121-125.
2. Приймак, Б.І., В.Ю. Крушинський (2017). Ставлення Німеччини до євроінтеграційних та євроатлантичних прагнень України. *Науковий часопис «Актуальні проблеми міжнародних відносин*, 131, С. 22-33.
3. Приймак, Б.І. (2018). Євроінтеграційна та євроатлантична політика України у контексті двосторонніх відносин з ФРН у період

канцлерства Ангели Меркель. *Міжнародні відносини. Серія: Політичні науки*, № 18-19 [http://journals.iir.kiev.ua/index.php/pol\\_n/article/view/3564](http://journals.iir.kiev.ua/index.php/pol_n/article/view/3564)

*Статті в іноземних виданнях:*

4. Приймак, Б.І. (2017). Transformation der ukrainisch-deutschen Beziehungen im Zusammenhang mit den Bestrebungen der Ukraine zur Euro-Integration und dem Donbass-Konflikt. *Evropský politický a právní diskurz*, 4/5, С. 11-16.

5. Приймак, Б.І. (2017). Веймарський трикутник як інструмент зовнішньої політики Німеччини в контексті розширення ЄС на Схід. *Evropský politický a právní diskurz*, 4/6, С. 24-31.

*Тези наукових доповідей:*

6. Приймак, Б.І. (2016). Східноєвропейський вектор політики Німеччини в рамках ЄС. Матеріали XII Міжнародної науково-практичної інтернет-конференції «Тенденції та перспективи розвитку науки і освіти в умовах глобалізації», 12, С. 74-77.

7. Приймак, Б.І. (2016). Особливості відносин Німеччини з Вишеградською групою у контексті східноєвропейської політики ФРН. *Міжнародна науково-практична конференція студентів, аспірантів і молодих вчених «Актуальні проблеми міжнародних відносин»*, 1, С. 22-25.

8. Приймак, Б.І. (2016), Східноєвропейська політика Німеччини під час урядування Ангели Меркель, *Міжнародна науково-практична конференція студентів, аспірантів і молодих вчених «Шевченківська весна»*, 1, С. 49-53.

9. Приймак, Б.І. (2017), Східне партнерство» як механізм зовнішньої політики Німеччини щодо євроінтеграційних процесів, *Міжнародна науково-практична конференція студентів, аспірантів і молодих вчених «Актуальні проблеми міжнародних відносин»*, 1, С. 15-19.

10. Приймак, Б.І. (2018), Етапи реагування німецької дипломатії на безпекові виклики у зв'язку з агресією Росії проти України, *Міжнародна науково-практична конференція студентів, аспірантів і молодих вчених «Шевченківська весна»*, 1, С. 8-11.

## АНОТАЦІЯ

**ПРИЙМАК Б. І. Політика Німеччини щодо держав Центральної та Східної Європи у період канцлерства Ангели Меркель . – Рукопис.**

Дисертація на здобуття наукового ступеня кандидата політичних наук за спеціальністю 23.00.04. – політичні проблеми міжнародних систем та глобального розвитку. – Київський національний університет імені Тараса Шевченка Міністерства освіти і науки України. – Київ, 2018.

У рамках дисертаційної роботи проведено дослідження процесу оформлення, змісту й практичного втілення політики Німеччини стосовно Центральної та Східної Європи під час канцлерства Ангели Меркель. Вивчені можливості діяльності Німеччини у регіоні, а також основні виміри взаємодії. Ефективна політична стратегія та підтримка євроінтеграційних процесів, дозволили Німеччині стати ключовим «локомотивом» ЄС та важливим актором у системі міжнародних відносин. Використання несилових засобів для досягнення політичних цілей та завдань є визначальною особливістю зовнішньо-політичної стратегії ФРН. Це передбачає активну багатосторонню та двосторонню співпрацю, орієнтацію в міжнародних відносинах на спільні інтереси та цінності. Європейська політика залишається традиційно головним напрямом німецької дипломатії.

Дисертант уперше в українській міжнародно-політичній науці дослідив питання еволюції «східної політики» ФРН після вступу країн Центральної Європи та частини балканських країн до НАТО та ЄС та на основі проведеного аналізу, визначив етапи реагування німецької зовнішньої політики на агресію Росії проти України.

**Ключові слова:** ФРН, зовнішня політика Німеччини, трансформація, ЦСЄ, Європейський Союз, українсько-німецькі відносини.

## АННОТАЦИЯ

**ПРИЙМАК Б. И. Политика Германии в отношении государств Центральной и Восточной Европы в период канцлерства Ангелы Меркель. - Рукопись.**

Диссертация на соискание ученой степени кандидата политических наук по специальности 23.00.04. - политические проблемы международных систем и глобального развития. - Киевский национальный университет имени Тараса Шевченко Министерства образования и науки Украины. - Киев, 2018.

В рамках диссертационной работы проведено исследование процесса оформления, содержания и практического воплощения политики Германии в отношении Центральной и Восточной Европы во время канцлерства Ангелы Меркель. Изучены возможности деятельности Германии в регионе, а также основные измерения взаимодействия. Эффективная политическая стратегия и поддержка евроинтеграционных процессов, позволили Германии стать ключевым «локомотивом» ЕС и важным актером в системе международных отношений. Использование несиловых средств для достижения политических целей и задач является определяющей особенностью внешне политической стратегии ФРГ. Это предполагает активное многостороннее и двустороннее сотрудничество, ориентацию в международных отношениях на общие интересы и ценности. Европейская политика остается традиционно главным направлением немецкой дипломатии.

Диссидент впервые в украинской международно-политической науке исследовал вопросы эволюции «восточной политики» ФРГ после вступления стран Центральной Европы и части балканских стран в НАТО и ЕС, а так же на основе проведенного анализа, определил этапы реагирования немецкой внешней политики на агрессию России против Украины.

**Ключевые слова:** ФРГ, внешняя политика Германии, трансформация, ЦВЕ, Европейский Союз, украино-германские отношения.

## ABSTRACT

**PRYMAK B.I. The Politics of Germany on the States of Central and Eastern Europe during the Chancellery of Angela Merkel. – Qualification scientific thesis. Manuscript.**

Thesis for the degree of a candidate of political sciences in specialty 23.00.04. - political problems of international systems and global development. - Kyiv National Taras Shevchenko University of the Ministry of Education and Science of Ukraine. - Kyiv, 2018.

In the framework of the dissertation, the study of the process of registration, content and practical implementation of Germany's policy on Central and Eastern Europe during the Chancellery of Angela Merkel has been conducted. The possibilities of German activity in the region are studied, as well as the main dimensions of interaction. The end of the Cold War, the collapse of the socialist system, and the emergence of new independent countries in Europe resulted in revision of the Germany's foreign policy concept. An effective political strategy and support for European integration processes allowed Germany to become the key "locomotive" of the EU and an important figure in the international relations system. The use of non-military means to achieve political goals and objectives is a decisive feature of the foreign policy strategy of the Federal Republic of Germany. It involves active multilateral and bilateral cooperation, orientation in international relations on common interests and values. European politics remains traditionally the main focus of German diplomacy, despite the rapid changes in the international environment, the emergence of new threats and challenges.

From the interests of the Federal Republic of Germany for further strengthening of the EU there is a direct interest in the creation of a unified security system on the territory of Europe and the presence of stable states on its borders. This problem was especially relevant after the annexation of the Crimea and Russia's open aggression against Ukraine from 2014. The concern of the CEE countries regarding the possible escalation of the conflict could lead to a convergence of their positions with the German.

The thesis for the first time in Ukrainian international political science has been devoted to the issue of the evolution of the "Eastern policy" of the Federal Republic of Germany after the accession of Central European countries and part of the Balkan countries to NATO and the EU. The question of the difference in

attitude of Germany to the countries of Central Europe and the East European countries of the post-Soviet space is raised. On the basis of the analysis, the stages of the reaction of German foreign policy to the events of the military annexation of Crimea to Russia and the conflict in the East of Ukraine were determined. An analysis of the evolution of German relations with the countries of the Visegrad Group in the European integration and the possibilities of applying the experience of these states in defining the foreign policy of Ukraine in the field of bilateral relations with Germany on realization of the European integration perspective of our state.

The theoretical approaches to the study of German foreign policy towards Central and Eastern European countries during the Chancellery of Angela Merkel have been improved. The peculiarities of the process of the transformation of the foreign policy of the Federal Republic of Germany towards the states of the CEE, which is manifested in the reorientation from the usual behavior of the "moderate observer" to the role of "anti-crisis manager", is specified. The significance of the Weimar Triangle from the point of view of the Federal Republic of Germany's development of the foreign policy's eastern vector, which consists in the further expansion of the EU towards the East and the formation of a single European security system. The main directions and tasks of the relationship between the Federal Republic of Germany and the countries of the Visegrad Group, aimed at strengthening support in the EU, in view of the long-term crisis in the European Union, the change of the US approaches to the problems of international and, in particular, European policy and strengthening of Russia, have been studied.

The interest of Federal Republic of Germany is about further strengthening of the EU, based on the creation of European unified security system on its territory and the presence of stable states on its borders. This problem become significant especially after the Crimea annexation and Russia's aggression against Ukraine since 2014. Due to possible escalation of the conflict, the CEE countries concern, could lead their convergence positions with the German.

Scientific materials and conclusions of the dissertation can be useful for the work of analytical institutes and research centers, as well as the development and preparation of study materials for higher education institutions, regular and special courses of "International relations and world politics", "Foreign policy of Germany", "Foreign Policy of Western European Countries".

**Key words:** Germany, German foreign policy, transformation, CEE, European Union, Ukrainian-German relations.